

CONTRIBUCIÓ DELS ESTUDIS PRAXIOLÒGICS A UNA TEORIA GENERAL DE LES ACTIVITATS FÍSICO-ESPORTIVO-RECREATIVES

Francisco Lagardera Otero,
Professor de sociologia de l'activitat física i
l'esport, INEFC-Lleida.

Resum

A partir de l'acceptació de *praxi física* entesa des del punt de vista etimològic, aquest treball tracta d'aclarir terminològicament els conceptes d'*acte*, *acció* i *activitat* per tal de justificar l'objecte d'estudi de la *praxiologia*. Disciplina que es dedica a l'estudi de les accions humanes i que disposa d'àmbits d'estudi de gran interès per als llicenciats en educació física, ja que investiga sobre les accions esportives, físico-lúdiques, corpòrio-aprehensives i expressives.

Paraules clau: praxi física, acte, acció, activitat, moviment, corporalitat, motricitat i praxiologia.

Introducció

Tradicionalment, els conceptes i les construccions teòriques que han envoltat l'existència dels professors d'educació física, dels tècnics esportius i fins i tot ara mateix, dels llicenciats en educació física, han estat poc integradors dispersos i sovint han mancat d'una rigorosa reflexió epistemològica. S'han fet molts esforços per obrir vies que responguin a la claredat conceptual i metodològica que qualsevol disciplina requereix, però en gran mesura aquest procés està recentment inaugurat, fonamentalment a partir del rigorós intent disciplinar desenvolupat per P. Parlebas, tot i que com qualsevol aportació teòrica requereix relectures

pausades pel que fa a les seves propostes epistemològiques.

La dispersió comença amb el complex nomenclàtor amb què els especialistes pretenem aclarir un univers tan heterogeni de pràctiques: activitat física, exercici físic, educació física, preparació física, educació corporal, educació postural, esport d'elit, esport educatiu, esport popular, esport tradicional, esport per a tots, etc., i una infinitat d'apèl·latius que sovint es juxtaposen, són sinònims o clarament contradictoris.

Això ha estat conseqüència natural de dues situacions. Una fa referència a l'escassa consideració social i acadèmica que fins fa poques dècades ha tingut entre nosaltres la referència al corporal, quan no s'ha tractat del cos malalt, fruit d'un dualisme encara present als nostres dies; l'altre ha estat una actitud coherent i normal d'uns professionals i

pensadors que, davant l'embullada heterogeneïtat de pràctiques que en principi els eren assignades al seu àmbit, havien d'intentar sistematitzar-les i posar un cert ordre en el caos aparent. Tot aquest marasme d'accions humanes que engloba l'esport en les seves múltiples facetes i nivells, l'educació física com a disciplina pedagògica (1) encarregada de la transmissió i educació de sabers pràctics relatius als esports, els jocs i d'altres molts i controvertits continguts, un ampli espectre d'activitats físiques de tipus recreativo-turístiques i moltes altres modalitats i pràctiques que tenen en el cos, en la corporalitat o en la corporeïtat el seu centre d'interès, que es desencadenen en contextos diversos i també amb conseqüències i resultats molt diversos, tenen dos significats al que s'associen lingüística i conceptualment quasi

immediatament: allò *físic*, com a referència a la realitat tangible i natural de l'ésser humà, i allò *pràctic*, la *praxi* o exercitació sobre el terreny, sobre el propi àmbit de l'acció. Tanmateix, ha estat usual en la jove tradició disciplinar referir-se al *moviment*, la *motricitat* i fins i tot al *cos* o a la *corporalitat* com els conceptes clau per situar epistemològicament aquestes pràctiques.

La praxi física

Aquest mosaic tan vigarrat d'activitats, praxis, pràctiques o exercitacions decanta tota una sèrie d'accions humanes que tenen com a referent la *physis*, el físic o allò físic, com si poguéssim trobar una realitat humana en la qual fos possible dissociar allò físic del psíquic, a no ser el cas d'un cadàver o d'algú postrat en estat de coma. Hem de començar a fer un esforç per acomodar el llenguatge utilitzat a la càrrega semàntica d'aquest. Dissociar entre l'acció física i les conseqüències d'aquesta acció serà un esforç preliminar per poder entendre tota la càrrega semàntica d'allò *físic*.

Ja a la Grècia clàssica, la immensa majoria dels savis presocràtics eren experts en tot allò relatiu a la *physis*, ja que aquesta apel·lació feia referència al principi constituent de tot el real, de tot allò que s'apareix o es percep com la realitat immanent o tangible. "Tot en el cosmos —astres, núvols, terres, mars, plantes, animals— procedeix d'un principi radical comú, al qual els primers presocràtics donaran el nom de *physis* (la *physis* com realitat universal), que en cada cosa constitueix el principi i el fonament del seu aspecte." (P. Laín Entralgo, 1987).

Els antics grecs distingien amb claredat meridiana entre la *physis* com a principi unitari de tota realitat que apareix davant els nostres sentits i el *cos* (*eidós*), que és la realitat de consum, el seu aspecte i identificació, en suma, la seva figura, fins i tot la seva represen-

tació, l'escultura; i, per descomptat, del moviment (*dynamis*), que entenen com una potència natural.

La *physis* com a procés morfogenètic que il·lumina tot el continu canvi de construcció i evolució del cos humà, ostenta dues dimensions d'una mateixa realitat: d'una banda la *psyche*, com una cosa invisible que mou el cos, sent i pensa; de l'altra, el soma, que és el que en l'home es mou, es veu i es toca. La primera és un tipus de matèria més subtil, tal com suggereix Pedro Laín (1991) o manifestada en forma d'energia, com diríem avui dia; la segona és un tipus de matèria corpuscular. Per descomptat que aquesta clara distinció de matís respecte d'una mateixa realitat (valgui el conegut exemple de les dues cares d'una mateixa moneda) no té res a veure amb la molt posterior i artificiosa diferenciació entre matèria i esperit.

El recordatori etimològic és molt útil, ja que testimonia l'arrel semàntica d'allò al qual ens estem referint. En síntesi, podem afirmar que el físic o el que apareix davant nostre com realitat física deriva del llatí *physicus*, que procedeix del grec *phisós* i que, alhora, deriva de la veu grega *physis*, que indica naturalesa. La *physis* és el que de natura es fa real, el que apareix davant nosaltres com a tal, el que és per tant realitat perceptiva i tangible. Relatiu al cos humà, a l'ésser humà, la *physis* fa referència al principi natural, global i únic que fa possible la seva existència; compost, com tota realitat natural, per una mena de matèria que es manifesta de diferent manera: la *psyche* i el *soma*, i que apareix davant nosaltres com *eidós* la potència i manifestació del qual és el *dynamis*.

L'altre referent, conceptual i lingüístic, que apareix reiteradament unit al nostre esdevenir acadèmic i professional — fonamentalment en el que és l'accepció comunament utilitzada per la immensa majoria de professionals—, és el pràctic, la pràctica exercida sobre el terreny, l'actiu, la praxi. En sentit ampli, podem entendre la *praxi* com tota acció que

desencadena una practicitat, a diferència de l'activitat teòrica, reflexiva o contemplativa. Segons J. Ferrater Mora (1988), "la praxi pot ser exterior, quan s'encamina a la realització de quelcom que transcendeix l'agent, i interior, quant té com a finalitat l'agent mateix". És a dir, ens trobem en una tessitura lingüística que es defineix per oposició i no tant per comprensió. La praxi, és a dir, la pràctica, és el resultat d'una acció continuada, sovint fins i tot sistemàtica, que expressa el seu contingut semàntic per oposició al *no pràctic*, el teòric; és a dir, a una altra dimensió de la mateixa realitat.

El *pràctic* és pres del llatí tardà *practice* i aquest del grec *praktiké*, ciència pràctica, que no és res més, segons J. Coromines (1989), que el femení de *praktikós* que significava actiu, que obra, que du a terme accions, s'exercita. La praxi remet amb claredat a l'acció, al fet d'actuar. Aquesta practicitat ostenta lingüísticament dos àmbits: d'una banda l'immanent o actual, exercitar-se o dur a terme alguna cosa; de l'altra un contingut eminentment sociològic, acció d'exercir, per exemple, una professió.

Del que hem dit fins ara cal testimoniar que amb la praxi o pràctica física ens estem referint a una mena d'exercitació que implica la totalitat, o millor, la realitat total de l'ésser humà, que es fa evident mitjançant manifestacions de la seva realitat corpòria, és a dir, a través d'accions transitives, bé siguin moviments corporals, postures o determinades actituds.

Parlar o escriure sobre la praxi física, col·loquialment *exercici físic* o *exercitació física*, apareix com una expressió diàfanament diferent a l'exercitació teòrica o a l'exercici de qualsevol professió. Tanmateix, l'apel·lació comuna a l'*exercitació física* conté en ella mateixa grans contradiccions producte de l'alt grau de generalitat que aquesta conceptualització comporta. Així, ens podem estar referint tant a l'exercitació física duta a terme per qualsevol atleta professional o per un practicant

de l'esport aficionat, com a l'exercitació física que comporta picar una tanca, descarregar un camió o recollir fruita d'un hort. Aquesta segona sèrie d'exercitacions físiques, tot i ser-ho formalment i semànticament, no crec que siguin competències acadèmiques o professionals dels llicenciats o professors d'educació física i dels entrenadors i els tècnics esportius. Així doncs, ens trobem amb una apel·lació ajustada a l'arrel etimològica i al seu contingut semàntic, però que no ens serveix per discriminar o diferenciar els comportaments humans que són objecte de la nostra atenció disciplinar.

D'entre tot aquest univers de praxi físiques, quines són les que cauen dins del nostre àmbit acadèmic i científic? En primera instància, l'esport és amb diferència la manifestació més important i de més transcendència social, tant pel que fa a la seva praxi, exercitació, com a tota la complexitat social dels seus efectes com a espectacle de masses.

En segon terme, la *praxi lúdica*, que engloba en ella mateixa l'esport, esdevé acció de jugar, antecedent no gaire llunyà del contemporani esport, sintetitza com cap altre comportament humà la transició de la nostra espècie des d'una acció filogenèticament constituïda a una altra culturalment construïda, ontogenèticament atorgada. Tanmateix, es tracta d'un producte cultural tan vell que és reivindicat i estudiat per disciplines molt diverses, tot i que cap fins avui n'ha abordat l'estudi praxiològic. Per evidenciar la diferència entre els jocs d'atzar o els jocs de fitxes i de cartes, prefereixo utilitzar l'expressió *praxi físico-lúdica*, sense necessitat de remetre's a les de *joc motriu* i *joc motor*, que suposen una redundància conceptual, ja que la praxi física implica en ella mateixa la dinàmica o capacitat objectiva per moure's, o si s'escau, també evitar la menció que fa G. Robles (1984) als *jocs d'homes*, ja que amb ella fa referència expressa a l'esport, o més extensivament, a aquells jocs que disposen d'estatut reglamentari.

Finalment, l'*educació física*, el nom i els cognoms de la qual han sofert tants intents vans de modificació i la permanència i consolidació de la qual com a disciplina pedagògica hem de continuar reivindicant (F. Lagardera, 1992), pel fet que es tracta d'*educar la physis* i, per tant, la realitat de l'ésser concebuda unitàriament. La resta de pràctiques són digressions o decantacions dels dos ens o convencions esmentades, joc i esport, i de la disciplina pedagògica encarregada d'educar-los, l'educació física. Així, parlem d'activitat física quan ens referim a una exercitació genèrica, però aquesta generalització no té rigor. La majoria d'accions humanes són de tipus físic: passejar, menjar, escriure, etc., les accions humanes impliquen sempre la *physis*. De la mateixa manera, i per extensió, es parla d'*activitats corporals*, com si poguessin donar-se accions humanes sense la presència i el protagonisme de l'estructura material del cos. D'entre tota aquesta vigarrada cohort de mots i designacions la més tolerable sembla que és la d'*exercici físic*, ja que implica que se sotmet la *physis* a una sèrie d'accions continuades per exercitar, desenvolupar o estimular el suport corporal de la nostra

existència. Però fonamentalment, els àmbits de la nostra preocupació se centren en la *praxi físico-lúdica*, el màxim exponent social del qual és l'*esport*, tant si es dona en l'àmbit rural, urbà o en la naturalesa salvatge; les *praxis físico-expressives* i les *praxis físico-aprehensives*, la intervenció pedagògica de les quals és a càrrec de l'*educació física*, per la qual cosa seria en aquest cas un àmbit concret d'aplicació disciplinar.

Però si l'esport és portador d'un extensa corrua d'accions que són susceptibles de ser educades o de posar-se en pràctica durant el temps d'oci, l'educació física patrocina a més d'aquestes moltes altres accions no específicament esportives. De la mateixa manera, en la societat actual, es duen a terme accions de tipus lúdico-recreatiu, expressives o corpòreo-aprehensives de forma sistematitzada, en un marc formatiu o simplement recreatiu. Necessitem, per tant dotar-nos de tota una construcció disciplinar que sigui capaç d'oferir models d'anàlisi de tota aquesta diversitat d'accions humanes, amb l'objectiu de conèixer en la seva justa mesura les seves característiques, prestacions i estructura interna (vegeu figura 1).

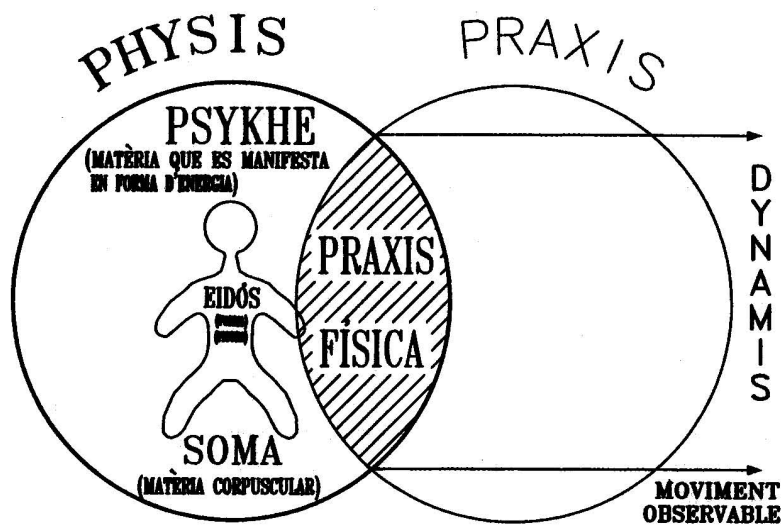

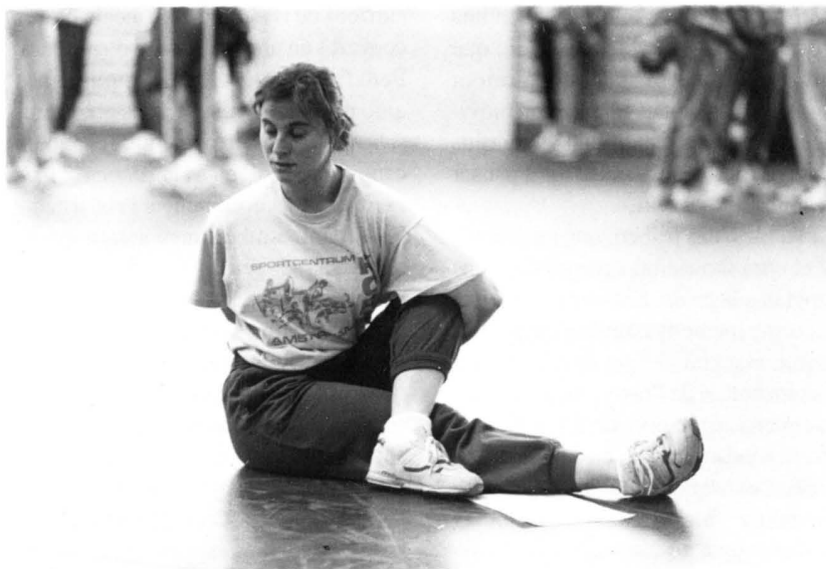
Figura 1.

Moviment, corporalitat i motricitat

Sempre que s'han abordat anàlisis de caràcter epistemològic relatives a l'educació física o l'esport, el *moviment* (2) ha aparegut com la matriu de tot el discurs. Ja m'he referit en altres ocasions a la insolvència d'aquest concepte com a suport disciplinar (F. Lagardera, 1989, 1990 i 1992), ja que, com tan encertadament assenyala G. Robles (1984), "el moviment no és una unitat de significat", es tracta d'una manifestació d'un fenomen físic que, en el cas dels animals i els humans, no és res més que el producte de l'activitat nerviosa i muscular.

També ha estat usual la utilització epistemològica del terme *corporalitat* (3) fent referència explícita al cos que sent, és a dir, implicant tant la realitat corporal de l'ésser com la consciència de què és. Onticament, seria el sentir de l'ésser com a unitat indivisible amb capacitat per fer, sentir i pensar. La corporalitat és, sobretot, vida, dinamisme i sentiment. El cos pot ser d'un cadàver, d'una estàtua o d'alguna cosa que pugui ser trossejada. La corporalitat és una cosa viva, sensitiva i, consegüentment, actiu.

Així mateix, darrerament s'ha pretès apel·lar al concepte de *motricitat* (4) com un recurs epistemològic molt més restrictiu, enunciant així la capacitat d'un objecte o subjecte per generar moviment de tipus autogen, és a dir, autopropulsat. En el nostre cas és peremptòria la necessitat de qualificar-la d'humana ja que si no no existiria discriminació entre els atributs d'un mòbil autopropulsat, cas d'un avió o d'un automòbil, i els éssers humans. Però tot i ser útils els conceptes de corporalitat i motricitat, no són prou restrictius com per ajudar-nos a definir la regió del coneixement en què poder ubicar-nos. La *corporalitat* és un concepte universal, validat preferentment pels filòsofs que han conreat l'ètica, la metafísica o la gnoseologia, els psicòlegs, els psiquiatres i, més recentment, els antropòlegs. La *motricitat humana* defi-

neix, així mateix, un apartat tan extens de la vida de l'ésser que ha de ser abordat per moltes disciplines: medicina, biomecànica, física i altres. La capacitat de generar moviment no pot ser objecte disciplinar, potser alguns tipus d'accions que es fan expressos mitjançant aquesta capacitat. I nosaltres hem de ser necessàriament restrictius amb aquest tipus de comportaments, ja que no tots poden ser objecte del nostre estudi i atenció.

Amb massa insistència s'abusa de l'apel·latiu *motriu* com a correlat conceptual de motricitat. Sobre aquest particular hauríem de reflexionar amb rigor. Motriu no és més que l'adjectiu irregular femení de motor, i s'aplica generalment al concepte de força motriu. En el nostre cas, Parlebas (1981) ha difós el concepte d'*acció motriu*, sobre el qual ha construït la seva *praxiologia motriu*. En principi crec que es tracta d'una redundància o d'una adjectivació inapropiada. El motòric o motriu s'aplica al gènere humà quan es percep en una acció o en una sèrie d'accions alguna mena de moviment, evidentment autopropulsat, ja que l'organisme, en si tot, compon una màquina orgànica capaç de generar moviment. Però al llarg de la vida, i fins i tot després, el moviment és una mani-

festació perceptiva que indica canvis de lloc, composició, fisonomia, etc. Ja Parmènides testimonià que tot en la vida és un fluir continu. O potser el motor humà no funciona quan dorm, menja o pensa? Es vol entendre per motòric o motriu quan es percep un desplaçament total o parcial del cos, però en aquest cas podria expressar-se d'una forma més precisa. De qualsevol manera, el que veurem seguidament, el terme *acció*, com a unitat que expressa la *praxi* d'un agent, en aquest cas humà, ostenta prou contingut com per no necessitar adjectivacions que tendeixin més a la confusió que a l'especificitat. La motricitat és l'expressió d'una potencialitat que ens permet moure'ns; el moviment constata un fenomen físic i la corporalitat constata així mateix una realitat física, capaç de potències no només físiques, sinó projectives i introjectives. El que trobo en aquests esforços per dotar-nos d'un coneixement coherent apel·lant a aquests termes és que són el resultat d'una aprehensió fallida de la *praxi*, és a dir, d'una realitat immediata i activa. Ambdues realitats, corporal i motriu, es tradueixen en *actes*, inseparables doncs de totes les capacitats de l'ésser per resoldre mitjançant ells diferents necessitats en un moment donat. Corporalitat és

sentir, pensar i actuar, però tot en una projecció conjunta i indissoluble que informa i transforma constantment l'èsser. Motricitat es tradueix en moviments orgànics, funcionals, operatius o banals, però també en sentir o pensar en aquest moviment.

Així doncs, ens trobem que tant moviment com motricitat i corporalitat ens remet a la *praxi*, a allò que hem descrit anteriorment com la practicitat, l'actiu; associat al físic, la *physis* com principi unitari de l'èsser. Aquesta associació ens condueix cap a l'actuar, el desencadenament d'accions que determinen l'existència vital d'un ésser.

La *praxi* es fa explícita mitjançant les accions i aquestes, si tenen que dotar-nos d'alguna significació epistemològica, han de ser de naturalesa tal que les faci diferents a la resta, específiques del nostre àmbit. Motricitat i corporalitat no poden ser apel·latius específics; si fos així, les dues unitats de pensament en les quals es faria explícita la *praxi*, l'acció, a la qual hem fet esment, serien, d'una banda, l'*acció corporal* i, d'altra banda, l'*acció motriu*. Hauria de tractar de presentar totes dues unitats no com disjuntives, sinó com a complementàries. En qualsevol cas, mai com a sumatives, l'acció corpòrio-motriu ens sembla d'entrada una reiteració sense sentit. Caldria desxifrar amb molt de compte si una d'elles està continguda, totalment o parcialment, en l'altra. En el primer cas, el tema estaria resolt, en el segon, es complicaria fins que no fóssim

capaços de *crear* una abstracció que es convertís en una intersecció d'ambdues. Però finalment, per què complicar-nos amb perífrasis i reiteracions poc clares si la referència tant col·loquial com conceptual i etimològica al *pràctic* i al *físic* es manifesta tan clarament i consistent? Finalment, també convé aclarir que la referència a la *praxi física*, fins i tot sent coherent, és molt poc discriminativa per aconseguir l'objectiu de la nostra clarificació i construcció disciplinar, ja que l'exercitació física es duu a terme en moltes situacions humanes que cauen fora dels nostres interessos. Aquesta referència en el llenguatge col·loquial es podria solucionar amb apel·lacions més específiques: pràctica esportiva, pràctica lúdica, pràctica educativa..., el que redundaria en una clarificació no només lingüística, sinó també conceptual. Cal doncs dotar-nos de tot un entrellat teòric que doni suport a la practicitat que ens ocupa i preocupa, de tal manera que aquesta alimenti constantment el coneixement d'aquella, de manera que el saber científic que pugui sorgir d'aquesta síntesi elemental enriqueixi i millori constantment la nostra realitat professional (vegeu figura 2).

Acte, acció i activitat

Parlar de *praxi* ens condueix irremediablement a precisar què s'entén per *acció*. Aquesta concepció té i ha tingut

una gran quantitat d'usos, raó per la qual el seu caràcter polifacètic i polisèmic obliga a una utilització restringida o delimitada clarament mitjançant locucions determinants, és a dir, adjectivacions: acció motriu, acció corporal, acció esportiva, acció educativa...

De manera restringida podem considerar l'acció com "*l'operació d'un agent*". Aquest pot ser, en principi, qualsevol ésser orgànic, però quasi sempre es confina a un ésser humà. En termes generals, l'acció és el procés i el resultat d'actuar, és a dir, dur a terme alguna cosa.

X. Zubiri (1986) distingeix entre acció i acte. "Entre acte i acció hi ha diferències essencials. Les accions són pròpies del sistema sencer de la substantivitat, mentre que els actes són propis de cada nota o com a màxim d'un grup de notes." Per a Zubiri, el món dels objectes està determinat per ser un conjunt de notes, la proliferació i qualitat d'unes sobre les altres i, sobretot, la combinació diferent d'aquestes, la seva estructuració, compon els conjunts perceptibles i fets realitats per la intel·lecció humana.

Zubiri entén l'èsser humà com un sistema estructural de notes de caràcter substantiu, en què cada una està articulada de forma precisa amb les altres. L'acció està caracteritzada per la unitat. Es tracta doncs, d'una abstracció que es constitueix en la unitat bàsica d'anàlisi, estudi i classificació. En sentit estricte i formal la conducta o el comportament (5) consistirà en un decurs d'accions, mentre que cada acte no serà una acció, sinó com a molt un moment, un *flash* o seqüència de l'acció.

Seràn accions, per exemple, sentir, fugir, passejar, treballar, conversar, pensar, dormir, jugar...; en canvi, el que l'activitat de cada nota aporta a l'acció és el que temàticament Zubiri denomina acte. Serà acte, doncs, la contracció muscular, la transmissió sinàptica, la fonació (articulació de sons), la visió... Tota acció implica la posta en marxa de tot el sistema corporal humà, tot l'èsser com a unitat substantiva.

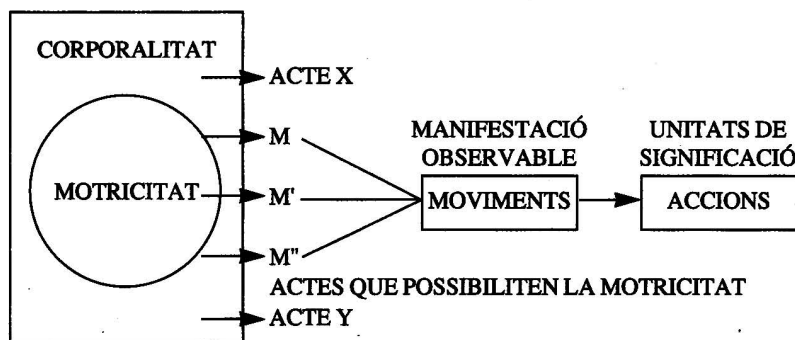

Figura 2.

Tanmateix, G. Robles (1984) pretén donar a l'*acte* el mateix contingut respecte de l'univers de significació que l'*acció*, fonamentalment perquè així diferencia clarament entre l'*acció* i l'*acte* del moviment: "caminar constitueix una acció, cada un dels passos que donem en caminar, un acte, el qual alhora està compost per un nombre indefinidament il·limitat de moviments, resultat físic de l'*acció* nerviosa i muscular". No obstant això, aquesta discriminació condueix a que tot acte, per ell mateix, és representatiu d'una unitat de significació, cosa que pot ser interessant per a algunes disciplines que s'interessen pels mecanismes que fan possibles les accions: fisiologia, biomecànica, psicologia, dret... però no per a nosaltres, que estem interessats en la praxi i no en els mecanismes biològics, psicològics o sociològics que la fan possible, almenys pel que fa a la nostra pretesa construcció disciplinar. La praxiologia entén l'*acció* com unitat d'anàlisi i comprensió, i des d'aquesta perspectiva a nosaltres ens resulta de molta utilitat. El que caracteritza l'*acció* és el seu contingut significatiu des de la seva realitat pràctica, i és a partir d'aquesta possibilitat que es pot constituir com a unitat d'anàlisi i, per tant, susceptible d'aïllar-se en tot estudi.

Tanmateix, en les derivacions i usos col·loquials mai parlem d'*acció* sinó d'*activitat* o de *pràctiques*. Això passa així perquè l'*acció* mai no es produeix de manera aïllada; precisament la riquesa de la seva significació pràctica ve determinada perquè està sempre contextualitzada. En aquest sentit, qualsevol acció es dona necessàriament en un context. J. Ferrater (1983) insisteix en el llaç indissoluble entre acció i situació: "Es pot considerar una acció aïlladament, sense relació amb una altra acció o altres accions, però una acció d'aquest caràcter és una abstracció." Les accions mai no es duen a terme de forma aïllada; sovint, una acció està immersa en tota una sèrie d'accions que defineixen una determinada situació. "Dins d'aquest context tenen lloc les accions. Això no vol dir que totes les accions siguin equiparables. Hi ha accions de moltes classes, unes més o menys insignificants i altres més o menys importants o decisives, unes rutinàries i altres excepcionals. Una teoria raonablement completa de les accions humanes ha de tenir en compte aquests diversos components, que són al mateix temps, i principalment, *contextos* dins dels quals tenen lloc les accions (6)." Aquesta referència al context ens il·lustra del caràcter transitiu de tota acció. És, doncs, la seva càrrega sig-

nificativa el que determina el sentit de l'*acció* i, així mateix, el que podria justificar l'apel·lació constant en el llenguatge col·loquial al terme *activitat*.

Ens referim al terme *activitat* quan necessitem precisar que es tracta d'un procés de tal característica que es pot interrompre, romandre latent durant un temps o constituir-se com una cosa ordenada i sistemàtica. "En l'*activitat* fer no és en tot moment *in actu*, sinó que es combina de formes diverses fer *in actu* i fer en potència, o potser millor, en latència" (G. Robles, 1984). Efectivament, en qualsevol apel·lació a l'*activitat* no ens estem referint sempre *in actu*, és a dir, mitjançant l'*acció*, o millor, mitjançant la manifestació activa del protagonista, sinó que aquesta pot estar constituïda per un procés relativament llarg i interromput en l'espai i el temps. "L'*activitat* és un conjunt d'accions de determinat gènere dotat d'un sentit unitari. Aquestes accions integren un *continuum* que constitueix el tot unitari de l'*activitat*, però no es produeixen —o almenys no es produeixen necessàriament— de forma continuada, sinó amb interrupcions temporals. Malgrat això, el *continuum* no perd unitat" (G. Robles, 1984).

Així doncs, quan ens referim a una actualitat podem situar-nos en l'àmbit de les accions i quan ho fem respecte d'un procés genèric i indeterminat, ho podem fer mitjançant la referència a *activitat*; però hauríem de tenir en consideració que en cap cas serà terme específic del nostre àmbit el d'*activitat física*, ja que si bé formalment i etimològica és molt correcta, no és restrictiva; sí ho seran denominacions tals com *activitat esportiva*, *activitat físico-educativa*, *activitat físico-recreativa*... L'*activitat física* com a procés en potència, latència o actualitat pot ser adscrit a qualsevol àmbit de la vida humana: donar passejos després de menjar, conrear l'hort, carregar i descarregar sacs de ciment, practicar gimnàstica... D'aquí que sigui neces-

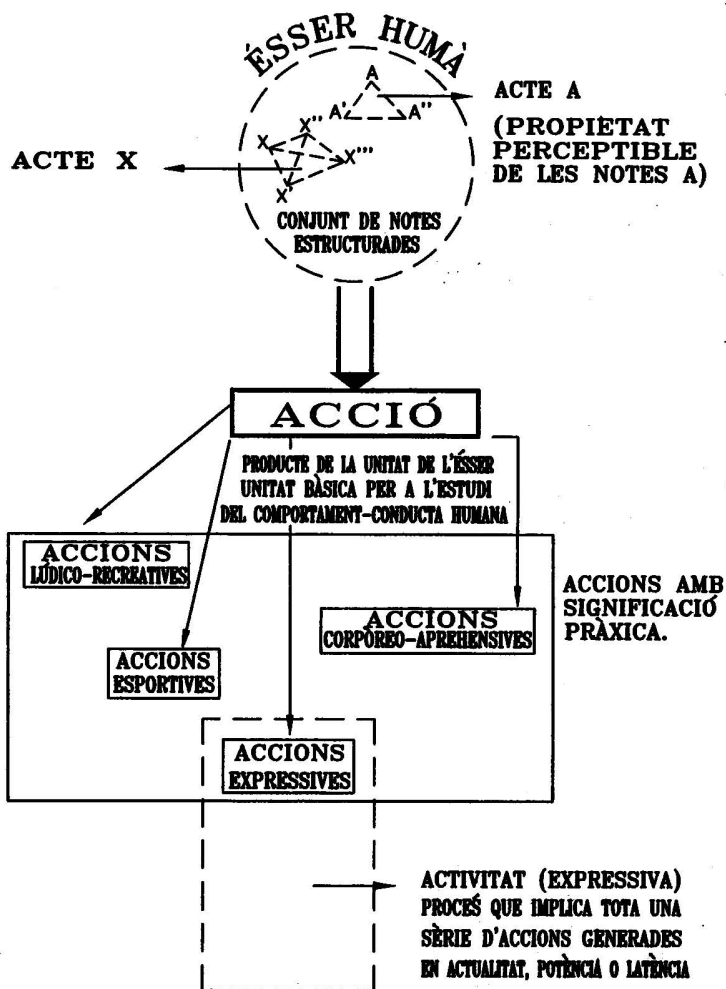

Figura 3.

sari que ens obliguem a parlar i escriure amb precisió.

El que rau en el fons d'aquesta reflexió introductòria no és més que la constatació d'una necessitat. Necessitem saber primer, descriure després i, finalment, analitzar i estudiar de quina mena d'accions humanes ens ocupem els praxiòlegs, motricistes, preparadors físics, llicenciats en educació física o qualsevol altra etiqueta que quedi en les nostres amples espatlles. La praxiologia es pot així constituir en la disciplina científica de la qual estem orfes, ja que el seu rigor metodològic ens oferirà la possibilitat de determinar la importància d'unes accions sobre altres, no només

per definir praxiològicament un joc, la seva lògica interna, sinó, i fonamentalment, per discernir amb solvència la prioritat en l'ensenyament o en l'entrenament d'unes accions sobre d'altres (vegeu figura 3).

Aplicació i necessitat dels estudis praxiològics

La meua apel·lació a la precisió no és una qüestió de semàntica lingüística exclusivament, ni de dignificació o estatus acadèmic, tot i que en ambdós casos estaria més que justificada. Es tracta d'una qüestió de fonamentació episte-

mològica, de saber amb certesa a què ens dediquem, quina és la nostra ubicació acadèmica i professional, quina és la nostra rendibilitat social i científica i què és allò que ens diferencia dels metges, els psicòlegs o els sociòlegs, sumament interessats per les *praxis físiques* que a nosaltres ens ocupen, però des d'una altra perspectiva, exercint i estudiant unes altres funcions, altres nivells d'aplicabilitat.

Si conclouem que l'àmbit dels nostres interessos tant professionals com científics es troben en un determinat grup d'accions que duen a terme els humans i que per convenció, història o tradició es constitueixen en ens els quals anomenem *esport* o *jocs esportius*, *jocs motors* o *pràctiques físico-lúdiques*, *educació corporal* o *educació física*, resulta imprescindible que sapiguem què és allò que caracteritza i diferencia aquestes accions d'altres moltes, ingent nombre d'activitats físiques que estan fora de la nostra preocupació disciplinària. I el que resulta molt més important, la necessària descripció, comprensió i estructura dinàmica d'aquestes accions no se'ns ha facilitat fins avui per cap de les moltes disciplines que s'han acostat al coneixement d'aquestes accions humanes tan peculiars, ja que ho han fet des del seu objecte d'estudi i des dels seus propis mètodes. La *praxiologia*, i no faig referència conscientment a la *praxiologia motriu* per considerar aquesta apel·lació una tautologia després de tot el que hem dit fins ara, es constitueix en la ciència de la praxi humana i, en aquest sentit, ens pot reportar el coneixement requerit de les accions que són característiques de jocs i esports. Fins avui els estudis praxiològics, exceptuant l'obra de P. Parlebas, no han constituït altra cosa que plantejaments inicials de tipus gnoseològic, com ho van ser els treballs preliminars de Smolimowski. Hem d'agrair a P. Parlebas (1982) el fet d'haver-nos avançat amb tanta precisió i claredat aquesta direcció disciplinària, tot i que el sotmetem a una revisió constant que ens pot conduir a

digressions conceptuals respecte dels seus postulats, procés d'altra banda natural en l'esdevenir de qualsevol disciplina científica. A moltíssims professionals de l'esport i l'educació física, el sol esment de la *praxiologia* els remetrà a un obscur i desconegut terme; tanmateix, tenim l'obligació moral de divulgar les nostres pretensions i troballes, si n'hi haguessin, i continuar en l'intent per adquirir coneixements contrastats, a través d'investigacions metodològicament rigoroses, per saber més del que avui ofereix la ciència sobre els esports d'equip, les danses, els jocs tradicionals, les lluites i tantes altres del nostre interès.

Conèixer l'estructura o la lògica interna, utilitzant la terminologia de Parlebas, d'un joc ens permetrà saber sobre les prescripcions motòriques, comunicatives i semiològiques de tota la cohort d'accions de joc, d'aquelles que necessàriament el defineixen i fan possible la convenció o contracte lúdic; al marge de moltes d'altres no necessàries però que apareixen amb profusió en aquell context lúdic i que poden manifestar una alta significació pràctica, o com assenyalava anteriorment, aquelles que són decisives per a la seva pròpia existència a diferència d'un ingent nombre d'accions que es donen en el joc però que no són pròpies d'aquest, o com a molt intranscendents. Aquest saber que s'origina en l'anàlisi i observació d'una realitat pràctica tindrà immediatament la seva *aplicabilitat* en la correcta ubicació dels interessos i objectius educatius dels professors d'educació física, en la forma de patrocinar aprenentatges de les accions necessàries per resoldre amb eficàcia qualsevol prestació motòrica i les situacions pedagògiques específiques (sèrie d'accions necessàries) per aconseguir-ho, en la diferenciació del grau de complexitat d'unes accions respecte d'altres, en la programació correcta d'exercitacions sistemàtiques per a la millor eficàcia d'una acció de joc i, en suma, per poder conèixer amb propietat i abundància la naturalesa de

les accions que intentem estimular, ensenyar o promocionar entre els nostres alumnes, jugadors, atletes i practicants en general.

La necessitat d'una disciplina praxiològica que ens ofereixi coneixements vàlids i d'aplicabilitat manifesta neix de la nostra profunda insatisfacció, en no poder donar resposta adequada a una infinitat de problemes i reptes professionals i acadèmics que se'ns presenten diàriament i que resollem gràcies a la nostra intuïció, experiència o empirisme més servil. Aquesta precarietat ha estat resolta fins avui, en gran mesura, per una sèrie de disciplines i ciències que, gràcies al seu interès per les accions humanes típiques del nostre àmbit, ens han proporcionat un bon llegat del seu saber: antropologia, biologia, biomecànica, dret, economia, fisiologia, història, medicina, pedagogia... Però aquest munt de coneixements es manifesta fins avui clarament insuficient, almenys per a les finalitats de l'àmbit específic que hem assenyalat amb reiteració. És per això que hauré d'esforçar-nos en el futur, especialment aquells professionals que disposen de temps, dedicació i mitjans per investigar aquesta parcel·la de la realitat humana. Així, podrem donar lentament satisfacció a les nostres necessitats professionals i disciplinàries i, d'altra banda, col·laborar, amb el saber que siguem capaços de generar, al millor coneixement, necessàriament multidisciplinària, del gènere humà.

Bibliografia

- COROMINAS, J.; PASCUAL J.A. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, Gredos, Madrid, 1987 (2ª reimp.).
- FERRATER, J. *De la materia a la razón*, Alianza, Madrid, 1983 (2ª ed.).
- FERRATER, J. *Diccionario de filosofía*, Alianza, Madrid, 1988 (6ª reimp.).
- GRUP D'INVESTIGACIÓ PRAXIOLÒGIC. "Hacia la construcción de una disciplina praxiológica que acoja y estudie la diversidad de prácticas corporales y deportivas existentes", *Symposium de Filosofía del Deporte*, Barcelona, març de 1992.

LAGARDERA, F. "Educación física sistémica: hacia una enseñanza contextualizada", a *Apunts d'educació física i esports*, núm. 16-17, Barcelona, INEFC, juny-setembre 1989.

LAGARDERA, F. "La Educación Física en la enseñanza secundaria obligatoria", a *Informes-ICE*, núm. 31, Universitat de Saragossa, 1990.

LAGARDERA, F. "Sobre aquello que puede educar la Educación Física" a *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, Universitat de Valladolid, 1992.

LAÍN ENTRALGO, P. *El cuerpo humano. Oriente y Grecia antigua*, Espasa Calpe, Madrid, 1987.

LAÍN ENTRALGO, P. *Cuerpo y alma*, Espasa Calpe, Madrid, 1991.

PARLEBAS, P. *Contribution à un lexique commenté en science de l'action motrice*, INSEP, París, 1981.

PARLEBAS, P. *Psychologie sociale et théorie des jeux: étude de certains jeux sportifs. La logique interne des jeux sportifs: modélisation des universaux et étude quasi-expérimentale*, París, 1982. Tesi per al doctorat d'Estat en Lletres i Ciències Humanes. Universitat de París.

ROBLES, G. *Las reglas del derecho y las reglas de los juegos*, Facultat de Dret, Palma de Mallorca, 1984.

ZUBIRI, X. *Sobre el hombre*, Alianza, Madrid, 1986.

Notes

(1) Malgrat els múltiples i diferents intents d'atorgar-li una altra denominació (educació corporal, educació de la motricitat, educació del moviment, educació pel moviment, psicokinetica...), el terme *educació física* s'ha consolidat internacionalment.

S'ha qüestionat fins i tot el nom i els cognoms de l'*educació física* perquè, en el fons, ha existit fins ara un gran confusionisme quant al seu objecte disciplinari, que ha tingut conseqüències immediates en l'heterogeni maremàgnum de pràctiques pedagògiques que poden formar part dels seus continguts.

En aquesta mateixa revista, un nodrit grup de professionals van fer l'esforç per aclarir el sentit que com a disciplina ostenta l'educació física ("Educación Física: una pedagogía renovadora", revista *Apunts d'Educació Física i Esports*, núm. 16-17, juny-setembre de 1989), en la qual es concebia l'educació física com una *tasca pedagògica amb un àmbit i un objecte específics; és a dir, es tracta d'una pedagogia que educa específicament*.

(2) Molts i molt notables han estat els esforços que han volgut explicar l'àmbit de l'educació física a partir del concepte de moviment, entre altres, J.M. Cagigal, K. Meinel o J. Le Boulch, i, molt més recentment, l'autor britànic P.J. Arnold.

A més de considerar que difícilment es pot construir un objecte disciplinar a partir d'un sol concepte, el de moviment ha estat tradicionalment adscrit a les preocupacions, objecte i tractament de la física i de la metafísica.

En el nostre cas, es tracta d'una manifestació que, en poder ser objectivada mitjançant l'observació, s'ha confós lamentablement amb l'objecte de la disciplina. No és el moviment l'objecte de l'educació física, sinó el subjecte, la persona a qui tractem d'educar.

Per a una crítica més exhaustiva d'aquestes posicions es pot consultar qualsevol dels articles que he esmentat en el text i que estan reflectits en la bibliografia.

(3) Referent a la corporalitat, al corpori i, fins i tot, a la corporeïtat, han estat també abundants les posicions epistemològiques que han defensat que l'educació física es pot considerar una *educació corporal* o bé el *tractament pedagògic del corporal*. Alguns autors que en un moment o un altre s'han posicionat des d'aquesta perspectiva han estat O. Gruppe, M. Vaca i fins i tot el mateix J.M. Cagigal. La referència al corporal no pot ser mai específica, excepte per oposició, ja que tot en la vida de l'ésser humà emana del seu ser cos.

(4) El concepte de motricitat ha estat el més utilitzat en les darreres dues dècades, però curiosament, tot i haver-hi un gran nombre d'obres que hi fan referència, en cap s'hi desenvolupa conceptualment, si exceptuem l'obra de V. Da Fonseca, tot i que la seva perspectiva és fonamentalment descriptiva des de l'embriologia, la fisiologia i la genètica.

(5) Sobre els termes de comportament i conducta hi ha tantes accepcions com controvèrsies, d'aquí que passi sobre ells com sobre brases. En espanyol hi ha una clara sinonímia entre tots dos, que fa referència genèricament a la forma en què els éssers humans governen la seva vida i dirigeixen les seves accions.

El confusionisme va començar a arribar primer de la mà de la psicologia, bàsicament en traduir l'accepció anglo-saxona de *behaviour* i a la proliferació de la tendència conductista o *behaviorista*, que fonamenta l'estudi dels éssers humans en l'observació de la seva conducta. Aquesta tendència a ser analitzada experimentalment mitjançant el mètode binomial estímulo-resposta, cosa que ha conduït a no pocs a considerar la conducta com un decurs d'accions homogènies i específiques com a resposta a un estímulo donat, mentre que el

comportament seria un guiar-se molt més genèric, no tan típic d'una situació o context donat, sinó d'un tret adscrit a la forma de fer característica d'una persona. Més tard el confusionisme va augmentar en incorporar l'antropologia física i l'etologia el terme conducta, com un esquema extremadament complex de reaccions específicament humanes equivalent al terme comportament, referit al món animal. D'aquesta manera, aquestes disciplines entenen el comportament, quan s'aplica als éssers humans, en un estricte àmbit social, el comportament social humà.

Aquesta discussió podria dur a un enfrontament erudit i en extrem academicista amb altres disciplines, fet en el qual en cap cas m'atreveixo a abordar. D'aquí que em limiti a parlar d'accions específiques, en la seguretat que aquest aclariment, si s'aconsegueix, serà en ell mateix un avenç important.

(6) En aquest sentit és fonamental conèixer i entendre el concepte de *significació pràctica* que ha desenvolupat el Grup d'Investigació Praxiològica de l'INEFC de Lleida (1992), que es troba àmpliament tractat en aquest monogràfic en l'article titulat "Cap a la construcció d'una disciplina praxiològica".